

ABDULLA QAHHOR HIKOYALARIDA O'ZBEK XALQINING MA'NAVIY QIYOFASI

Musurmonova Guljaxon Sherzod qizi
Hayitmurodova O'g'iloy Hayitmurod qizi
Shahrisabz davlat pedagogika instituti
Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi 1 – kurs talabalari
<https://doi.org/10.5281/zenodo.15761776>

Annotatsiya.

Ushbu maqolada Abdulla Qahhor ijodining asosiy mavzularidan biri – o'zbek xalqining ma'naviy-ruhiy qiyofasi badiiy tahlil qilinadi. Adib hikoyalaridagi milliy obrazlar, xalqona dunyoqarash, axloqiy qarashlar, halollik, mehnatsevarlik, sabr-toqat, kulgi va istehzo orqali berilgan ijtimoiy-tarbiyaviy g'oyalar ochib beriladi. Qahhor qalamiga mansub bir qator hikoyalar misolida bu jihatlar tahlil etiladi.

Kalit so'zlar: Abdulla Qahhor, o'zbek hikoyachiligi, xalq obrazlari, milliy ma'naviyat, sabr-toqat, halollik, mehr-oqibat, istehzo va kulgi, realizm

Abstract

This article analyzes one of the main themes of Abdulla Qahhor's work - the spiritual and moral image of the Uzbek people. The national images, folk worldview, moral views, honesty, hard work, patience, social and educational ideas conveyed through laughter and irony in the writer's stories are revealed. These aspects are analyzed using the example of a number of stories written by Qahhor.

Keywords: Abdulla Qahhor, Uzbek storytelling, folk images, national spirituality, patience, honesty, kindness, irony and laughter, realism

Аннотация

В данной статье анализируется одна из основных тем творчества Абдуллы Каххора - духовно-нравственный облик узбекского народа. Раскрываются национальные образы, народное мировоззрение, нравственные воззрения, честность, трудолюбие, терпение, социальные и воспитательные идеи, переданные через смех и иронию в рассказах писателя. Эти аспекты анализируются на примере ряда рассказов, написанных Каххором.

Ключевые слова: Абдулла Каххор, узбекское сказительство, народные образы, национальная духовность, терпение, честность, доброта, ирония и смех, реализм.

Kirish

Abdulla Qahhor - 1907-yilning 17-sentyabr sanasida Qo'qonda temirchi oilasida dunyoga kelgan. O'zbek adabiyotining XX asrda porlagan yirik namoyandalaridan biri bo'lgan Abdulla Qahhor o'zining hikoyalari, qissalari va dramaturgik asarlari orqali o'zbek xalqining ma'naviy dunyosini, axloqiy idealini badiiy jihatdan chuqur tasvirlab bergan. Adib hikoyalarida xalqning ichki kechinmalari, turmush tarziga xos illatlar, muammolar va ijobiy sifatlar xalqona til, yumor va tahlil orqali aks ettiriladi. Qahhor ijodi realizmga asoslangan bo'lib, unda inson va uning jamiyatdagi o'rni chuqur badiiy talqinda yoritiladi. Abdulla Qahhor hikoyalaridagi bosh g'oya – xalqni tarbiyalash, uni yaxshi-yomonni ajrata bilishga da'vat qilish, ma'naviy yetuklikka erishishdir.

Asosiy qism

Qahhor o'zbek xalqining kulgi bilan kurashish, muammoni hazil bilan yengib o'tish fazilatini mahorat bilan ko'rsatadi. Ayniqsa, "Sinchalak" hikoyasi xalq og'zaki ijodining – latifa, felyeton, qiziqarli rivoyatlar ta'sirida yozilgan bo'lib, unda bolalarning kattalar olamiga nisbatan tanqidiy munosabati va zamonaviy jamiyatdagi ikkiyuzlamachilik kabi illatlar yumor orqali tanqid qilinadi. Bunda xalqning istehzoga boy dunyoqarashi, kuchli kuzatuvchanligi va kuchli aql-idrok bilan har narsani tahlil qilish qobiliyati namoyon bo'ladi.

Qahhor ijodida ayollar obraziga alohida o'rin ajratiladi. Masalan, "Og'riq tishlar" hikoyasida ona qahramon og'ir ijtimoiy va oilaviy sharoitga qaramay, bolalari uchun tinimsiz mehnat qiladi. Uning sabr-bardoshi, fidoyiligi va mehribonligi orqali o'zbek ayolining ruhiy buyukligi ko'rsatiladi. Bu obrazlar orqali muallif nafaqat jamiyatdagi ayollarning o'rnini, balki ularning axloqiy yetukligini, oilani birlashtiruvchi kuch ekanligini targ'ib qiladi.

Adib hikoyalarida jamiyatdagi illatlarga qarshi asosiy qurol – halollik va poklik sifatida ko'rsatiladi. "Qo'shni" hikoyasida kishilar o'rtasidagi ishonch, mehr, halol munosabat va ko'makdosh bo'lish fazilatlari ko'rsatiladi. Bu hikoyada bir kishining qilmishi butun mahallaga ijobiy yoki salbiy ta'sir qilishi mumkinligi yoritiladi. Abdulla Qahhor ko'plab hikoyalarida zamonaviy jamiyatdagi ijtimoiy nohaqlik, mansabparastlik, loqaydlik, riyokorlik kabi salbiy holatlarni tanqid qiladi. Lekin buni keskin siyosiy pozitsiyada emas, balki oddiy xalq tili, hayotiy holatlar va yumor orqali beradi. Uning asarlari ma'naviy tarbiya berish vositasi bo'lib xizmat qiladi.

Abdulla Qahhor ajoyib asarlari bilan o'zbek adabiyotini yuksaltirish va jahonga tanitish borasida alohida xizmat ko'rsatgan nodir iste'dod sohibidir. Adabiyotimizning hech bir sohasi yo'qki, ko'p qirrali talant egasi bo'lgan abdulla Qahhorning xizmati singmagan va u o'z talantini namoyish qilmagan bo'lsin. Abdulla Qahhor hikoya va ocherk janrida ham, qissa va romanchilikda ham, komediya va drama yaratishda ham hammani hayron qoldirdi, bu janrlarda (xususan, hikoyachilikda) original va etuk badiiy asarlar yaratdi. Abdulla Qahhorning asarlari yuksak badiiyligi, g'oyaning aniqligi, chuqur ijtimoiyligi va xalqchilligi bilan xarakterlanadi. Abdulla Qahhor ijodining bunday fazilatlari adabiy tanqidchilik va adabiyotshunosligimizda o'z vaqtida atroflicha ochib berilgan hamda Abdulla Qahhor ijodiga haqli ravishda yuqori baho berilgan.

XX asr ikkinchi yarmida bizda, ijodkorlar orasida, Cho'lponning "Kishan kiyma, bo'yin egma, Ki sen ham hur tug'ilg'onsan!" degan shioriga to'la amal qilgan yagona jasur siymo Qahhor edi desam, mubolag'a bo'lmaydi. Chunki, buni tasdiqlaydigan o'nlab, yuzlab misollar bor. Bunday shijoat, jur'at o'z vaqtida mamlakatimizdagi ma'naviy, adabiy hayotga qanchalar ta'sir ko'rsatgani, o'nlab ijodiy ziyolilar ko'zini ochgani, xususan, yosh ijodkorlar ko'ngliga o't solgani, mustabid tuzum hukmdorlarini esa hushyor torttirgani keng jamoatchilikka ayon. Qahhor o'shanday shijoati, haq so'zi bilan vijdonli, chin iste'dod sohiblarini huddi ohanrabodek o'ziga tortardi.

Abdulla Qahhor ijodi o'zbek xalqining axloqiy idealini, ma'naviy pokligini, sabr-toqatini, halol mehnatga bo'lgan e'tiborini, kulgi orqali tarbiya berish an'analarini yuksak badiiy saviyada aks ettiradi. U o'zbek adabiyotida xalqning chinakam ruhiy qiyofasini yaratgan yozuvchilardan biridir. Uning hikoyalari bugun ham dolzarbligini yo'qotmagan, aksincha, yosh avlodni ma'naviy kamolotga yetaklashda muhim manba bo'lib xizmat qilmoqda.

References:**Используемая литература:****Foydalanilgan adabiyotlar:**

1. Qahhor, A. Tanlangan asarlar. 3 jildlik. Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashriyoti, 1987.
2. G'afurov, B. Abdulla Qahhor ijodida realizm. – Toshkent: Fan, 1991.
3. Quronov, D. O'zbek adabiyotshunosligi asoslari. – Toshkent: O'qituvchi, 2009
4. Normurodov, H. O'zbek hikoyachiligi tarixida Abdulla Qahhor ijodi. – "O'zbek tili va adabiyoti" jurnali, 2010.
5. <https://cyberleninka.ru/article/n/hozirgi-o-zbek-adabiyoti-taraqqiyotida-abdulla-qahhor-ijodining-ta-siri/viewer>
6. www.in-academy.uz